

LIETUVOS MOKSLO TARYBOS TARPTAUTIŠKUMO GAIRĖS 2016–2020 M.

Tarptautinio bendradarbiavimo svarba vykdant mokslinius tyrimus nuolat didėja: plečiasi mokslininkų mobilumas, auga tarptautinių mokslinių tyrimų ir inovacijų programų įvairovė bei joms įgyvendinti skiriamų lėšų apimtys, todėl ypač svarbu dalyvauti tarptautinėje mokslo politikos ir mokslinių tyrimų erdvėje ir išnaudoti tarptautinio bendradarbiavimo teikiamas galimybes bei užtikrinti kuo didesnę Lietuvos mokslo konkurencingumą. Lietuvos mokslo taryba (toliau – Taryba), atlikdama nuostatuose numatytą mokslo politikos formuotojos ir įgyvendintojos vaidmenį, drauge su kitomis Lietuvos institucijomis, tokiomis kaip Lietuvos mokslų akademija, Švietimo ir mokslo ministerija (toliau – ŠMM), Užsienio reikalų ministerija (toliau – URM), Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra (toliau – MITA) ir kt., siekia plėsti tarptautinius ryšius tam, kad įsitraukus į tarptautinę mokslo bendruomenę būtų galima drauge spręsti Lietuvai, Europai ir pasauliui aktualias problemas. Be to, tarptautiškumą svarbu naudoti kaip efektyvią priemonę gerinant Lietuvos mokslininkų darbo kokybę, jų atliekamų tyrimų poveikumą, o tuo pačiu ir mūsų šalies konkurencingumą tarptautiniu mastu. Būtinybė integruotis į Europos Sąjungos (toliau – ES) mokslo erdvę ir pasaulio mokslą, puoselėti atvirojo mokslo principus, dalyvauti bendroje skaitmeninėje rinkoje yra esminė tarptautiškumo varomoji jėga.

Tarybos tarptautiškumas čia suprantamas plačiai: ir kaip Tarybos bei jos deleguotų mokslininkų dalyvavimas tarptautinių organizacijų ir institucijų veikloje, ir kaip Lietuvos tyrėjų, dalyvaujančių įvairiose tarptautinėse mokslo programose bei iniciatyvose, skatinimas, ir kaip parama mokslininkų mobilumui, dalyvavimui tarptautiniuose renginiuose bei publikacijoms. Tarptautiškumo samprata apima ir bendradarbiavimą su užsienio šalių ekspertais, ir tarptautiškumo kriterijų turinčių projektų paraiškų bei jų rezultatų vertinimo metodiką.

Šių Gairių tikslas – pristatyti tarptautinį bendradarbiavimą kaip visas Tarybos veiklas apimančią mokslo politikos priemonę, leidžiančią siekti strateginių Tarybos tikslų – efektyvaus, kokybiško, konkurencingo mokslo, atliepančio valstybės, visuomenės ir globalius poreikius. Tam būtina numatyti prioritetinius uždavinius ir jų įgyvendinimo priemones, diferencijuojamas pagal Tarybos veiklos kryptis ir instrumentus. Siekiama, kad visa Tarybos veikla – jos dalyvavimas tarptautinėse mokslo ir mokslo politiką formuojančiose institucijose, nacionalinės ir kitos mokslo programos, teikiama parama tyrėjams, specialios iniciatyvos ir visi kiti mokslo finansavimo instrumentai – turėtų aiškiai įvardytą tarptautiškumo matmenį. Tarptautiškumas pristatomas kaip integrali sudėtinė visų Tarybos veiklų dalis, o Lietuvos mokslas turi būti matomas ir vertinamas tarptautiniame Europos ir pasaulio kontekste. Numatomos trys svarbiausios gairės:

1 GAIRĖ.

DAR LABIAU ĮSITRAUKTI Į TARPTAUTINĘ MOKSLO BENDRUOMENĘ IR DRAUGE SPRĘSTI GLOBALIAS VISAI ŽMONIJAI AKTUALIAS PROBLEMAS

2 GAIRĖ.

DIDINTI LIETUVOS MOKSLININKŲ DARBO KOKYBĘ, EFEKTYVUMĄ, PAVEIKUMĄ LIETUVOS VALSTYBEI IR VISUOMENEI BEI KONKURENCINGUMĄ TARPTAUTINIU MASTU

3 GAIRĖ.

GERINTI PRIEIGAS PRIE TARPTAUTINIŲ MOKSLINIŲ TYRIMŲ INFRASTRUKTŪRŲ IR KITŲ ŽINIŲ ŠALTINIŲ

1 GAIRĖ.

DAR LABIAU ĮSITRAUKTI Į TARPTAUTINĘ MOKSLO BENDRUOMENĘ IR DRAUGE SPRĘSTI GLOBALIAS VISAI ŽMONIJAI AKTUALIAS PROBLEMAS

Siekdama šio tikslo Taryba turi aktyviai dalyvauti ES ir kitų tarptautinių mokslo ir mokslo politiką formuojančių institucijų veikloje, derinti su kitomis šalimis savo programas ir jų finansavimo procedūras, organizuoti bendrus kvietimus ir šitaip sudaryti geresnes sąlygas Lietuvos tyrėjams atlikti bendrus tyrimus su kitų šalių mokslininkais.

1.1. Dalyvauti tarptautinių organizacijų ir institucijų veikloje bei ES mokslo politikos formavimo procese

Taryba dalyvauja svarbiausių ES mokslo politiką formuojančių institucijų veikloje. 2008–2015 m. ji buvo Europos mokslo fondo (angl. *European Science Foundation, ESF*) narė, o Lietuvos mokslininkai buvo įtraukti į visus nuolatinis šio fondo komitetus. Mokslo politikos srityje 2011 m. Europos mokslo fondą pakeitus „Mokslo Europai“ (angl. *Science Europe, SE*), Lietuvai atstovaujanti Taryba įstojo į šią organizaciją, o Tarybos deleguoti mūsų šalies mokslininkai įsitraukė į kai kurių jos darbo grupių (Atvirosios prieigos prie mokslinių tyrimų infrastruktūrų, Mokslinių duomenų) veiklą.

Nuo 2010 m. Taryba dalyvauja jungtinėje Baltijos jūros mokslinių tyrimų ir plėtros programoje (angl. *Science for a Better future of the Baltic Sea region, BONUS*), įgyvendinamoje pagal ES Steigimo sutarties 185-ąjį straipsnį, numatantį Europos Bendrijos dalyvavimą mokslinių tyrimų programose, kurias vykdo kelios ES valstybės narės. BONUS programai valdyti įsteigta Europos ekonominių interesų grupė – BONUS EEIG (angl. *European Economic Interest Grouping, EEIG*), o Taryba turi savo atstovą BONUS EEIG Valdymo komitete.

2014 m. Taryba įsitraukė į reformuotos Europos tarpvyriausybinių bendradarbiavimo programos mokslo ir technologijų srityje (angl. *European Cooperation in Science and Technology, COST*) asociacijos veiklą, kurios pagrindinis tikslas – COST programos įgyvendinimas ir administravimas. Taryba turi savo atstovus dviejuose šios asociacijos padaliniuose: Aukšto lygio pareigūnų komitete (CSO), priimančiame esminius sprendimus dėl valdymo, Moksliniame komitete (SC), kuris prižiūri ir vertina visos asociacijos mokslo veiklos kokybę, ir Ekspertinio vertinimo grupėse (RP).

Pagrindinis ES mokslo politikos įgyvendinimo instrumentas yra bendroji mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Horizontas 2020“ (toliau – H2020) (2014–2020 m.). H2020 įgyvendina Europos Komisija (toliau – EK), pasitelkdama programos komitetus. Programos komitetai atsakingi už strateginį planavimą ir dalyvauja rengiant H2020 darbo programas. Tarybos paskirti atstovai ir (ar) ekspertai dalyvauja septyniuose programos H2020 komitetuose: „Strateginė konfigūracija“, „Europos mokslo taryba; Marie Skłodowska-Curie įgūdžių, lavinimo ir karjeros vystymo veiklos; Būsimo ir naujos technologijos“, „Mokslinių tyrimų infrastruktūros“, „Nanotechnologijos, pažangios medžiagos, biotechnologija, pažangi gamyba bei perdirbimas“, „Sveikata, demografiniai

pokyčiai ir gerovė“, „Klimato kaita, išteklių naudojimo efektyvumas ir žaliavų tiekimas“ ir „Įtrauki, inovatyvi ir reflekyvi visuomenė“.

Pažymėtina, kad Taryba kompensuoja komandiruočių išlaidas ES institucijų ir kitose tarptautinėse darbo grupėse bei komitetuose Lietuvai atstovaujantiems mokslininkams, su kuriais sudarytos atstovavimo sutartys.

Taryba dalyvauja ES bendrosiose programose ne tik per savo deleguotus nacionalinius atstovus ar ekspertus, bet ir tiesiogiai kaip institucija, vykdydama mokslo politikai formuoti skirtus tarptautinius projektus: 2012 m. kartu su 10 partnerių laimėtą trejų metų trukmės 7-osios bendrosios programos (toliau – 7BP) projektą „Politikos priemonių efektyvinant ekonomiką per taupų išteklių naudojimą parengimas“ (angl. *Servicizing Policy for Resource Efficient Economy, SPREE*), kurio tikslas – sukurti galimus politikos priemonių paketus siekiant įsteigti sistemas, pagreitinsiančias perėjimą nuo produktų pardavimo iki paslaugų teikimo, bei 2014 m. pradėtą įgyvendinti 30 mėn. trukmės 7BP projektą „Atvirosios prieigos politikos suregulavimo strategijos Europos Sąjungos tyrėjams“ (angl. *Open Access Policy Alignment Strategies For European Union Research, PASTEUR4OA*). Taryba šiame projekte dalyvauja kaip viena iš 15 partnerių. Institucinis dalyvavimas tarptautiniuose mokslo politikos projektuose yra ypač svarbus tarptautiškumo užtikrinimo veiksnys, nes leidžia perimti gerą patirtį ir koordinuoti veiksmus su kitomis valstybėmis narėmis.

Siekiny

Įvertindama dalyvavimo tarptautinių institucijų ir organizacijų veikloje bei ES mokslo politikos formavimo procese svarbą Lietuvos mokslo politikai, Taryba siekia:

- geriau koordinuoti bendros Lietuvos pozicijos parengimą su kitomis Lietuvos institucijomis (ŠMM, URM, MITA, UNESCO atstovybe Lietuvoje, kt.) ir užtikrinti jos pristatymą tarptautinėse organizacijose bei H2020 komitetuose;
- labiau įsitraukti į ES mokslo politikos formavimo ir sprendimų priėmimo procesą tarptautiniu mastu, tam pasitelkti mokslininkų bendruomenės atstovus. Dalyvavimas tarptautinėse organizacijose ir (arba) įsitraukimas į jų veiklą turi būti grindžiamas galima nauda Lietuvai, Lietuvos moksliniu potencialu, sisteminiu požiūriu į egzistuojančius Tarybos instrumentus ir administracinius jos pajėgumus;
- sudaryti sąlygas Tarybos atstovams keistis informacija, gauti dalykinę pagalbą ir patarimų iš Tarybos ir iš kitų Lietuvos institucijų;
- laiku gauti grįžtamąjį ryšį iš Tarybos atstovų, didinti jų atsiskaitomumą Tarybai;
- Lietuvos mokslo bendruomenėje skleisti informaciją apie tarptautinių institucijų ir organizacijų veiklą bei H2020 programą.

1.2. Skatinti Lietuvos tyrėjus dalyvauti tarptautinių programų ir iniciatyvų projektuose

Tarybos dalyvavimas tarptautinių institucijų valdymo veikloje bei mokslo politikos projektuose yra būtina, bet nepakankama sąlyga Lietuvos mokslo tarptautiškumui didinti, todėl Taryba, kaip nacionalines mokslo programas įgyvendinanti institucija, yra įsitraukusi į įvairias tarptautines nacionalinių mokslo programų koordinavimo iniciatyvas: 7BP gyvavusius Europos mokslinių tyrimų erdvės tinklus (ERA-NET) ir H2020 atsiradusius Europos mokslinių tyrimų bendro finansavimo (ERA-NET COFUND) tinklus, jungtinio programavimo ir ES Steigimo sutarties 185 straipsnio iniciatyvas.

Taryba dalyvauja septyniuose ERA-NET / ERA-NET COFUND projektuose: nanotechnologijoms medicinoje ir sveikatos apsaugoje skirtame tinkle EURONANOMED, biologinei įvairovei ir ekosistemoms palaikyti skirtame tinkle BIODIVERSA, humanitarinių mokslų tinkle HERA, tarpdisciplininame medžiagų mokslų ir inžinerijos tinkle MERA.NET, urbanistikos srities mokslinių tyrimų ir inovacijų tinkle ENSUF, tvariai miškininkystei bei Europos miškų politikai skirtame tinkle SUMFOREST ir socialinių mokslų srities tyrimų tinkle NORFACE DIAL. Visuose tinkluose dalyvauja po keliasdešimt ES valstybių narių ir asocijuotų šalių, todėl šis instrumentas yra veiksminga bendros Europos mokslo erdvės kūrimo bei nacionalinių mokslo programų tarptautinimo priemonė.

Taryba įsitraukusi į dviejų ES jungtinio programavimo iniciatyvų (angl. *Joint Programming Initiatives, JPI*) veiklą: „Kultūros paveldas ir globaliniai pokyčiai – nauji iššūkiai Europai“ (angl. *Cultural Heritage and Global Change: a new challenge for Europe*), „Sveikos ir produktyvios jūros ir vandenynai“ (angl. *Healthy and Productive Seas and Oceans*). JPI yra vienos naujausių ES iniciatyvų, skirtų nacionalinėms mokslo programoms koordinuoti ir bendriems veiksams bei priemonėms, padėsiančioms spręsti strategiškai svarbias problemas ir veiksmingai panaudoti ne tik ES biudžeto, bet ir nacionalinių mokslo programų lėšas, numatyti.

Pažymėtina, kad Taryba ne tik atstovauja Lietuvai aukščiau aprašytų tinklų bei iniciatyvų valdymo organuose ir turi galimybę tiesiogiai dalyvauti kuriant strateginių mokslinių tyrimų darbotvarkes ar susipažinti su kitų šalių gerąja praktika, bet ir dalyvauja tarptautinio konkursinio mokslinių tyrimų finansavimo veikloje, sudarydama sąlygas Lietuvos mokslininkams įsitraukti į tarptautinius projektus.

Atskirai minėtinos Lietuvos absolventų stažuotės Europos kosmoso agentūroje, remiamos Tarybos lėšomis ir organizuojamos drauge su šia agentūra pagal tarptautinius kriterijus ir atrankos principus, taip pat bendrai su Skandinavijos ir Baltijos šalimis įgyvendinamos LILAN ir NORFACE programos bei jau minėta BONUS, kuriose Taryba finansuoja Lietuvos dalyvius.

Taryba taip pat organizuoja Lietuvos mokslininkų dalyvavimą COST programos veiklose, skelbdama nuolatinį kvietimą teikti paraiškas, rengdama paraiškų surinkimo ir ekspertinio vertinimo sesijas ir nominuodama po du Lietuvos atstovus į COST veiklų valdymo komitetus.

Dalyvaudama EK sukurtame H2020 nacionalinių atstovų (angl. *National Contact Points, NCP*) tinkle, kuris apima visas ES valstybes nares, asocijuotas H2020 šalis ir trečiąsias šalis, Taryba teikia kvalifikuotą pagalbą programos dalyviams ir pareiškėjams. NCP tinklus šalyse sudaro H2020 teminių sričių NCP. Vykdydami NCP funkcijas Tarybos Mokslo fondo darbuotojai platina informaciją apie programą H2020, organizuoja renginius ir mokymus dalyviams iš Lietuvos, konsultuoja paraiškų rengėjus, kaupia ir apibendrina informaciją apie mūsų šalies mokslininkų dalyvavimą, teikia ją Lietuvos mokslo politiką formuojančioms institucijoms. Įgyvendindama NCP funkcijas Taryba administruoja tris H2020 pirmojo prioriteto „Pažangus mokslas“ sritis: Europos mokslo taryba, mokslinių tyrimų infrastruktūra ir Marie Skłodowska-Curie veiklos. Antrojo prioriteto „Pramonės lyderystė“ sritį „Kosmoso technologijos“ Taryba administruoja kartu su MITA ir Lietuvos inovacijų centru.

Iš trečiojo prioriteto „Visuomenės iššūkiai“ Taryba kuruoja šias sritis:

- ✓ sveikata, demografiniai pokyčiai ir gerovė (administruoja kartu su MITA);
- ✓ maisto sauga, žemės ūkis ir miškininkystė, jūrų ir vidaus vandenys, bioekonomika (administruoja kartu su MITA);
- ✓ klimato kaita, aplinka, ištekliai ir žaliavos;
- ✓ įtraukti, inovatyvi ir reflekyvi visuomenė.

Be to, Taryba yra atsakinga už vieną horizontalią H2020 veiklą – „Pažangos sklaida ir dalyvavimo plėtra“, taip pat už Jungtinį tyrimų centrą.

Taryba, siekdama paskatinti Lietuvos mokslininkus dalyvauti programoje H2020, skiria finansinę paramą H2020 paraiškų, kurios buvo įvertintos kaip tinkamos, rengėjams. Paramos dydis priklauso nuo Lietuvos institucijos vaidmens – koordinatorius ar dalyvis – ir nuo paraiškos įvertinimo. Be to, Lietuvos institucijos, įgyvendinančios laimėtus 7BP projektus, gali kreiptis į Tarybą dėl jų vykdomų 7BP projektų metu sumokėto pridėtinės vertės mokesčio išlaidų apmokėjimo, nes pagal 7BP dalyvavimo taisyklės šios išlaidos laikomos netinkamomis ir EK jų nekompensuoja.

Pažymėtina, kad Lietuvos mokslininkų dalyvavimas H2020, ERA-NET ir JPI iniciatyvų projektuose bei inicijuojant naujas COST veiklas nėra pakankamai aktyvus ir sėkmingas. Ypač mažai teikiama ir laimima projektų, kuriuose Lietuvos atstovai yra koordinatoriai.

Siekinys

Siekdama, kad Lietuvos mokslininkai ir mokslo institucijos aktyviau dalyvautų tarptautinių mokslo programų ir iniciatyvų projektuose, Taryba ketina:

- prioritetizuoti tuos ES mokslinių tyrimų finansavimo instrumentus, kurie geriausiai atitinka Lietuvos interesus, nustatyti prioritetus instrumentų grupėse, pvz., Jungtinio programavimo iniciatyvose;
- geriau derinti savo finansinius instrumentus su kitų ES valstybių narių ir visos ES instrumentais, pavyzdžiui, numatant rezervuoti dalį nacionalinės programos lėšų bendriems valstybių narių klausimams spręsti arba skiriant finansavimą teigiamai įvertintiems, bet nefinansuotiems H2020 projektams;
- ieškoti efektyvesnių skatinimo dalyvauti tarptautinėse programose priemonių, pavyzdžiui, stiprinant NCP tinklą, įsteigiant LIASON biurą Briuselyje ir kt.;
- vykdyti nuolatinę Lietuvos dalyvavimo tarptautinėse programose ir iniciatyvose stebėseną ir apie jos rezultatus pranešti ŠMM ir kitoms tuo suinteresuotoms institucijoms.

1.3. Skatinti tyrėjų bendradarbiavimą pagal dvišales (trišales) tarpvalstybines sutartis ir bendradarbiavimo programas

Taryba finansuoja Lietuvos dalyvių mobilumą mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programose, atskirais atvejais – mobilumą ir mokslinius tyrimus, vykdomus pagal dvišales (trišales) tarpvalstybines sutartis. Be to, ji dalyvauja organizuojant šių programų konkursus, rengiamus pagal suderintus tarptautinius kriterijus, stebi programų eigą ir ekspertiškai vertina ataskaitas. Keturių dvišalių programų su Baltarusija, Prancūzija („Žiliberas“), Valonija (Belgijos dalimi) ir Ukraina atveju finansuojamas tik mokslininkų mobilumas, o vienintelės trišalės sutarties su Latvija ir Taivanu (Kinijos dalimi) atveju – mobilumas ir moksliniai tyrimai.

Skatindama mokslininkų mobilumą Taryba nuo 2011 m. atlieka Lietuvos mokslininkų mobilumo centro funkcijas. Šis centras yra EK iniciatyva įkurtas Europos mokslininkų mobilumo centrų tinklo EURAXESS narys, vienas iš daugiau nei 200 Europoje veikiančių mokslininkų mobilumo centrų.

Nuo 2011 m. Taryba įgyvendina Lietuvos Respublikos ir Šveicarijos konfederacijos bendradarbiavimo programą „Moksliniai tyrimai ir plėtra“. Programos tikslas – stiprinti abiejų šalių ryšius ir draugiškus santykius, skatinti sėkmingą ir produktyvų bendradarbiavimą mokslinių tyrimų ir plėtros srityje, gilinti žinias pagal pasirinktas mokslinių tyrimų temas, aktyvinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą šitaip prisidedant prie socialinės ir ekonominės plėtros Lietuvoje. Programos lėšomis finansuojami Lietuvos ir Šveicarijos bendrų mokslinių tyrimų ir institucijų partnerystės projektai. Taryba skelbia paraiškų konkursus, administruoja bendrus Lietuvos ir Šveicarijos mokslininkų vykdomus mokslinių tyrimų projektus. Iki 2016 m. Taryba, kaip koordinuojanti institucija, dalyvavo Lietuvos jauniems tyrėjams skirto Šveicarijos stipendijų fondo, įgyvendinamo pagal naujų ES valstybių narių ir Šveicarijos tyrėjų mainų programą (Sciex-NMSch), veikloje.

2014 m. Taryba pradėjo aktyviai remti Lietuvos ir Japonijos mokslo partnerystės projektus. Pagal susitarimą su Japonijos mokslo finansavimo agentūra (angl. Japan Society for the Promotion of Science, JSPS) Taryba organizuoja kvietimus Lietuvos tyrėjams gauti paramą vykdyti bendrus mokslo ir sklaidos projektus su Japonijos tyrėjais.

Į dviejų šalių mokslininkų bendradarbiavimą orientuotas naujas Tarybos instrumentas „Atviros partnerystės mokslo projektai“. Pagal šią priemonę finansavimas konkurso būdu skiriamas bendriems 2–3 metų trukmės mokslo projektams, įgyvendinamiems kartu su užsienio šalių (išskyrus Japonijos ir Šveicarijos) mokslininkais, vykdyti. Taryba finansavimą skiria projekto dalyviams iš Lietuvos.

Siekiny

Siekdama didesnio Lietuvos mokslininkų mobilumo, efektyvesnio bendradarbiavimo, mokslinių tyrimų vienovės ir didesnio dvišalių (trišalių) programų poveikio Lietuvos mokslui, valstybei ir visuomenei, Taryba ketina:

- peržiūrėti vykdomas tarpvalstybines sutartis mokslo srityje ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei rekomenduoti šalis – Lietuvos bendradarbiavimo partneres, geriausiai atitinkančias nacionalinius Lietuvos interesus, ypač didelį dėmesį skiriant kaimyninėms ir aukšto mokslinio lygio šalims;
- teikti siūlymą ŠMM, kad visoms tarpvalstybinėms sutartims mokslo srityje, kurias įgyvendina Taryba, būtų taikoma atviros partnerystės schema.

2 GAIRĖ.

GERINTI LIETUVOS MOKSLO KOKYBĘ, EFEKTYVUMĄ, PAVEIKUMĄ LIETUVOS VALSTYBEI IR VISUOMENEI BEI KONKURENCINGUMĄ TARPTAUTINIŲ MASTU

Tarptautiniai mokslininkų ir mokslo politikų ryšiai – ne tikslas, o priemonė, leidžianti pagerinti mokslo kokybę perimant gerą patirtį, pažangius tyrimo metodus, turint geresnę prieigą prie žinių šaltinių, mokslinių tyrimų infrastruktūrų, kuriant tarptautinę diskusijų erdvę ir nuomonių įvairovę, taip pat mokslo vertinimo kriterijus ir metodus.

Greta mokslo politikos ir jos finansavimo instrumentų, tiesiogiai skirtų tarptautiškumui skatinti, Taryba turi įvairių nacionalinio lygmens programų, kuriose taip pat esama nemaža tarptautiškumo elementų.

2.1. Skatinti laisvus tyrimus atliekančių mokslininkų tarptautinį bendradarbiavimą bei nacionalinių programų tarptautinimą

Mokslininkų grupių projektai – vienas iš laisvųjų tyrimų instrumentų, kuriuo siekiama finansuoti mokslinius tyrimus pagal mokslininkų pasiūlytas temas visose mokslo srityse, teikiant projektus kartu su projekto vykdančiąja Lietuvos mokslo ir studijų institucija, taip pat bendradarbiaujant su Lietuvos ir užsienio mokslo ir studijų bei kitomis institucijomis. 2012–2014 m. paremti projektai, vykdyti drauge su JAV mokslininkais, Tarybai apmokant bendradarbiavimo, t. y. mobilumo ir Lietuvos mokslininkų atliekamų tyrimų, išlaidas. Atsiradus naujam Tarybos finansavimo instrumentui „Atviros partnerystės mokslo projektai“, mokslininkų grupių projektuose partneriai iš užsienio šalių nėra privalomi. Pažymėtina, kad vertinant mokslininkų grupių projektus vertinamas ir tarptautiškumas, tokiu būdu skatinant tarptautinę mokslininkų veiklą.

Į tarptautiškumą orientuotos ne tik valstybės biudžeto, bet ir ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamos programos. Didžiausia jų – Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 3 prioriteto „Tyrėjų gebėjimų stiprinimas“ įgyvendinimo priemonė Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K „Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)“. Ja buvo siekiama pritraukti pasaulinio garso tyrėjus ir (ar) suteikti sąlygas Lietuvos mokslininkams padaryti proveržį, todėl joje galėjo dalyvauti bet kurios šalies mokslininkai, jei tik jie planavo dirbti Lietuvos institucijose, taip pat buvo numatyta plati tarptautinė rezultatų sklaida. Projektų atranką vykdė mišrios Lietuvos ir užsienio ekspertų grupės, projektai vertinti pagal tarptautinius aukšto lygio mokslinių darbų standartus.

Jaunųjų tyrėjų karjerai ir mobilumui bei talentams iš užsienio pritraukti skirta ES struktūrinės paramos lėšomis finansuojama programa „Podoktorantūros stažuotės Lietuvoje“. Jauniesiems

mokslininkams iš Lietuvos ir užsienio buvo sudarytos galimybės dvejus metus savarankiškai atlikti tyrimus pasirinktoje Lietuvos mokslo institucijoje ar tyrimus vykdančioje įmonėje. Visiems podoktorantūros stažuotojams buvo numatyta kelių mėnesių trukmės išvyka ir darbas užsienio šalies mokslo centre.

Nors nacionalinės mokslo programos skirtos Lietuvos valstybei ir visuomenei strategiškai svarbioms problemoms spręsti, tačiau Taryba siekia jų tarptautinimo dalyvaudama ES inicijuotoje valstybių narių nacionalinių programų koordinavimo veikloje (žr. 1.2 skyrių). Be to, dalis nacionalinių programų biudžeto tikslingai skiriama Lietuvos mokslininkams padėti įsitraukti į tarptautinę mokslo bendruomenę, Lietuvoje atliktų tyrimų rezultatams plačiai skleisti ir tarptautiniams renginiams organizuoti. Tarptautiškumas yra ir vienas iš nacionalinių mokslo programų įgyvendinimo vertinimo kokybinių kriterijų. Net ir labiausiai temiška į Lietuvos valstybės ar regiono problemas orientuotos dvi lituanistinių tyrimų programos, t. y. Nacionalinė lituanistikos plėtros 2009–2015 metų programa ir Valstybinė lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programa, taip pat pasižymi tarptautiškumu, nes tyrėjai dirba kaimyninių ir tolimesnių šalių, istoriškai susijusių su Lietuva ir jos visuomene, archyvuose, rengia ekspedicijas, atlieka lituanistinio kultūros paveldo tyrimus užsienyje. Taip nacionalinės programos prisideda prie tarptautinio Lietuvos mokslininkų bendradarbiavimo plėtros, stiprina tarptautiniu mastu pripažintus Lietuvos mokslo centrus.

Siekinys

Siekdama panaudoti įvairaus lygio ir pobūdžio tarptautiškumą mokslo kokybei gerinti, Taryba:

- išlaikys tarptautiškumą esminiu horizontaliu savo veiklos prioritetu ir integruos jį į visas savo veiklos kryptis ir instrumentus;
- akcentuos tarptautiškumo dimensiją visuose savo konkursuose ir atsižvelgs į jį vertindama projektus;
- plės užsienio ekspertų – tarptautiniu mastu pripažintų mokslininkų dalyvavimą vertindama savo finansuojamus projektus;
- tarptautinių ekspertų dalyvavimui užtikrinti rinks paraiškas finansavimui gauti ne tik lietuvių, bet ir anglų kalba;
- skatins Lietuvos mokslo pasiekimų sklaidą užsienio kalbomis;
- sudarys sąlygas plėtoti tarptautinei lituanistikai sukuriant jos centrą Lietuvoje; įvairiais būdais ir priemonėmis skatins išėivijos ir lietuvių diasporos tyrimus, kvies į juos įtraukti ir pačias už Lietuvos ribų gyvenančias bendruomenes, pasaulio lietuvius.

2.2. Teikti paramą Lietuvos mokslininkų kvalifikacijai kelti ir tarptautinei mokslo rezultatų sklaidai

Taryba administruoja įvairias paramos rūšis, iš kurių labiausiai tarptautiškumu pasižymi šios paramos: mokslinėms išvykoms, mokslininkų vizitams, doktorantų akademinėms išvykoms, mokslo renginiams ir Lietuvos mokslininkų publikacijoms aukšto lygio tarptautiniuose leidiniuose.

- 2.2.1. Paramos mokslinėms išvykoms tikslas – skatinti tyrėjus kelti mokslinę kvalifikaciją, didinti tyrėjų tarptautinį mobilumą, remti Lietuvos mokslinių tyrimų rezultatų tarptautinę sklaidą. Ši parama skirta dėstytojams, mokslo darbuotojams ir kitų tyrėjų mokslinėms stažuotėms, dalyvavimui mokslinėse konferencijose užsienyje ir dėstymui užsienio mokslo ir studijų institucijose finansuoti.
- 2.2.2. Projektas „Konkursinis trumpalaikių mokslininkų vizitų finansavimas“ įgyvendinamas pagal 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 3 prioriteto „Tyrėjų gebėjimų stiprinimas“ VP1-3.1-ŠMM-01-V priemonę „Mokslininkų ir kitų tyrėjų mobilumo ir studentų mokslinių darbų skatinimas“, taip pat skirtas išvykusių ir užsienyje dirbančių mokslininkų ryšiams su Lietuvos akademinėmis institucijomis stiprinti, aukšto lygio užsienio mokslininkams į Lietuvą pritraukti, išvykusiems mokslininkams reintegruoti, sąlygoms Lietuvos mokslininkams ir tyrėjams dalyvauti tarptautiniuose mokslo renginiuose sudaryti. Taigi ši priemonė apima atvykstančius ir išvykstančius tyrėjus.
- 2.2.3. Doktorantų tarptautiškumui skatinti skirta parama jų akademinėms išvykoms ir stažuotėms, kaip ir kitos paramos rūšys, įgyvendinama konkursinio finansavimo būdu.
- 2.2.4. Paramos mokslo renginiams tikslas – skatinti Lietuvos mokslo plėtrą ir tarptautinius mokslinius ryšius, todėl Taryba konkursiniu būdu finansuoja Lietuvoje rengiamų tarptautinių mokslo renginių organizacines išlaidas.
- 2.2.5. Parama Lietuvos tyrėjams paskelbti mokslinius straipsnius aukšto mokslinio lygio žurnaluose ir išleisti aukšto mokslinio lygio knygas siekiama skatinti Lietuvos mokslo plėtrą ir jo žinomumą pasaulyje, sudaryti visiems Lietuvos mokslininkams vienodas sąlygas, kad mokslininko ar jo institucijos finansinės galimybės neturėtų įtakos pasiektų mokslinių tyrimų rezultatų sklaidai.
- 2.2.6. Taryba remia studentų sąjungų ir organizacijų, dėstytojų, mokslininkų ir kitų tyrėjų organizacijų, studentų mokslinių draugijų ir kitų asociacijų įvairialypę veiklą, tačiau išskirtinis dėmesys tenka akademinėms asociacijoms dalyvavimui tarptautinėse organizacijose, jų veiklos žinomumui paremti.

Siekinys

Siekdama kelti Lietuvos mokslininkų kvalifikaciją ir didinti mokslinių rezultatų matomumą bei sklaidą tarptautiniu mastu, Taryba planuoja:

- išlaikyti dabartinį paramos teikimo lygį ir jį tolydžio didinti mokslininkų mobilumui iš Lietuvos ir į Lietuvą, tarptautinių renginių ir publikacijų rengimui bei mokslininkų asociacijų tarptautiškumui paskatinti;
- greta paramos trumpalaikėms stažuotėms remti ir ilgalaikes atvykstančių ir išvykstančių mokslininkų stažuotes.

3 GAIRĖ.

GERINTI PRIEIGAS PRIE TARPTAUTINIŲ MOKSLINIŲ TYRIMŲ INFRASTRUKTŪRŲ IR KITŲ ŽINIŲ ŠALTINIŲ

Taryba palaiko ES politiką, įtvirtinančią atvirąją prieigą kaip mokslinių tyrimų rezultatų, gautų už viešąsias lėšas, sklaidos standartą, taikomą be jokių finansinių, techninių ar teisinių apribojimų jos vartotojui. Ji siekia užtikrinti mokslo rezultatų sklaidą ir apsikeitimą mokslinėmis žiniomis, kuris skatintų didesnį mokslininkų bendradarbiavimą a) publikuojant mokslinių tyrimų rezultatus atvirosios prieigos leidiniuose, b) suteikiant galimybę susipažinti su duomenimis, kurių pagrindu buvo rengtos publikacijos, c) leidžiant naudotis tarptautinio, regioninio ar nacionalinio lygmens mokslinių tyrimų infrastruktūromis (toliau – MTI). Taryba yra parengusi Lietuvos mokslo tarybos atvirosios prieigos prie mokslo rezultatų gaires 2016–2020 metams, suderintas su H2020 atvirosios prieigos reikalavimais, kuriomis apibrėžė bendruosius Tarybos atvirosios prieigos prie mokslo publikacijų ir duomenų principus ir jų taikymą Tarybos finansuojamiems projektams. Atviroji prieiga ir ja paremta atvirojo mokslo samprata yra tarptautiškumo garantas, užtikrinantis naujausių mokslinių tyrimų rezultatų sklaidą visomis kryptimis.

Siekdama skleisti informaciją apie atvirąją prieigą ir jos naudą tarp politikos formuotojų, mokslininkų ir žinių vadybininkų, Taryba dalyvauja bendrame pasaulio ir ES šalių atvirosios prieigos sąjūdyje, inicijuotame ir palaikomame UNESCO, EK, Europos mokslo tarybos, „Mokslo Europos“, Europos universitetų asociacijos ir kitų organizacijų bei judėjimų.

Prieiga prie mokslinių tyrimų infrastruktūrų yra kitokia nei prie publikacijų ar duomenų, ji yra nulemta infrastruktūrų pobūdžio: ar tai yra stacionari įranga, ar duomenys pasiekiami virtualiai. ES skiria daug dėmesio tiek fiziniams, tiek ir virtualioms infrastruktūroms, nes efektyviai veikiančių mokslinių tyrimų infrastruktūrų kūrimas, atnaujinimas ir palaikymas yra esminė ateities mokslo sąlyga. Daugelio šiuolaikinių mokslo krypčių MTI kūrimo, atnaujinimo ir palaikymo sąnaudos tokios didelės, kad jas padengti įmanoma tik bendradarbiaujant tarpvalstybinio mastu.

Europos mokslinių tyrimų infrastruktūrų strategijos forumas (angl. *European Strategy Forum for Research Infrastructures, ESFRI*), kurio misija – parengti nuoseklią Europos MTI politikos strategiją kaip ESFRI MTI kelrodį, paskatino daugelio šalių vyriausybes rengti panašius strateginius dokumentus – MTI kelrodžius, leidžiančius bendrai ir koordinuotai dalyvauti aukšto lygio MTI veikloje ir šitaip suteikti naujų galimybių Europai konkuruoti pasaulio inovacijų ir aukštą pridėtinę vertę kuriančių mokslinių tyrimų erdvėje.

2009 m. ŠMM inicijavus Lietuvos MTI kelrodžio rengimą, mūsų šalies MTI sąrašą parengė specialiai tam sudaryta darbo grupė, užsienio ekspertams įvertinus Lietuvos MTI lygį ir jų galimybę integruotis į tarptautines ES MTI, o specialiai Tarybos sudaryta MTI komisija 2011 m. išleido pirmąjį Lietuvos mokslinių tyrimų infrastruktūrų kelrodį, kuriame pristatomi brandūs visų mokslo sričių MTI projektai. Jų aprašuose greta kitų duomenų pateiktos ir tarptautinio bendradarbiavimo perspektyvos. 2014 m. Taryba ŠMM prašymu kelrodį atnaujino, įtraukdama naujus infrastruktūrų projektus: 2011 m. kelrodžio sąrašas, kurį sudarė 15 MTI projektų, 2014 m. buvo papildytas įtraukiant dar 7 MTI projektus.

Atsižvelgusi į 2011 m. kelrodžio rekomendacijas ir jame pateiktas sąsajas su Europos infrastruktūromis, Lietuva 2013 m. tapo Europos mokslinių tyrimų infrastruktūros konsorciumo „Europos socialinis tyrimas“ (angl. *European Social Survey, European Research Infrastructure Consortium*,

ESS ERIC), o 2014 m. – Europos mokslinių tyrimų infrastruktūros konsorciumo „Bendrosios kalbos išteklių ir technologijų infrastruktūra“ (angl. *Common Language Resources and Technology Infrastructure Network, European Research Infrastructure Consortium, CLARIN ERIC*) nare. Kitų Lietuvos MTI integracija į ERIC statusą turinčias ESFRI MTI bus vykdoma pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytą prioritetų sąrašą.

Taryba ne tik remia MTI, bet ir pati jas kuria. Bendradarbiaudama su Lietuvos mokslo institucijomis ir bibliotekomis, nuo 2006 m. rengia tarptautinę duomenų bazę „Lituanistika“. Duomenų bazėje pateikiami humanitarinių ir socialinių mokslų kūriniai, kurių tyrimo objektas – Lietuvos valstybės, visuomenės, kultūros, lietuvių tautos, kalbos raida ir dabartis. Duomenų bazė pasižymi šiuolaikine infrastruktūra – duomenų sklaida moderniomis priemonėmis, gerai funkcionuojančios atviros prieigos duomenų bazėmis (daugiau nei pusė duomenų bazėje sukauptų tekstų yra atvirosios prieigos), užtikrinančiomis galimybes lituanistinei medžiagai patekti į nacionalinę ir tarptautinę akademinę erdvę, nes tyrimų rezultatams trūksta tarptautinės sklaidos, o jų autoriams – platesnio tarptautinio žinomumo bei žinomumo Lietuvos visuomenėje.

Siekiny

Taryba, bendradarbiaudama su ES ir kitomis tarptautinėmis institucijomis, siekia:

- atverti Tarybos finansuotų projektų pagrindu parengtas publikacijas ir su jomis susijusius ar atskirai kaip projekto rezultatą rengtus mokslinius duomenis;
- kartu su kitomis Lietuvos institucijomis sudaryti sąlygas Lietuvos mokslinių tyrimų infrastruktūroms įsitraukti į tarptautines MTI;
- parengti atskirus instrumentus ir jiems skirtus teisės aktus konkursiniu būdu finansuoti mokslinių tyrimų infrastruktūras, jų kūrimą, palaikymą ir atnaujinimą.

LIETUVOS MOKSLO TARYBOS TARPTAUTIŠKUMO GAIRIŲ (2016–2020 M.) SCHEMA

1.

AKTYVIAU
DALYVAUTI
TARPTAUTINĖS
MOKSLO
BENDRUOMENĖS
VEIKLOJE

Dalyvauti tarptautinių organizacijų veikloje ir ES mokslo politikos formavimo procese

- Europos mokslo fondas (ESF), 2008–2015 m.
- Asociacija „Mokslo Europa“ (Science Europe), nuo 2011 m.
- Programa BONUS: BONUS EEIG Valdymo komitetas, nuo 2010 m.
- Asociacija COST: 2 komitetai (CSO, SC), nuo 2014 m.
- Programa „Horizontas 2020“: 7 komitetai, 2014–2020 m.
- 7BP projektai: SPREE, 2012–2015 m.; PASTEUR4OA, 2014–2016 m.

Skatinti Lietuvos tyrėjus dalyvauti tarptautinėse programose ir iniciatyvose

- ERA-NET (7BP), ERA-NET COFUND (H2020), 7 programos:
 - BiodivERSA – EuroNanoMed – MERA.NET – SUMFOREST
 - ENSUF – HERA – NORFACE DIAL
- Jungtinio programavimo iniciatyvos (JPI), 2 iniciatyvos:
 - JPI Cultural Heritage – JPI Oceans
- Kitos tarptautinės programos:
 - COST – BONUS – Europos kosmoso agentūra
 - NORFACE – LILAN
- Programa „Horizontas 2020“ – teikti NCP paslaugas 10 H2020 sričių:
 - Europos mokslo taryba
 - Marie Skłodowska-Curie veiklos
 - Mokslinių tyrimų infrastruktūros
 - Kosmoso technologijos
 - Sveikata, demografiniai pokyčiai ir gerovė
 - Maisto sauga, žemės ūkis ir miškininkystė, jūrų ir vidaus vandenys, bioekonomika
 - Klimato kaita, aplinka, išteklių ir žaliavos
 - Įtrauki, inovatyvi ir reflekyvi visuomenė
 - Pažangos sklaida ir dalyvavimo plėtra
 - Jungtinis tyrimų centras

Skatinti dvišalį/trišalį Lietuvos tyrėjų bendradarbiavimą

- Tarpvalstybinės sutartys dėl bendradarbiavimo mokslo ir technologijų srityje:
 - Lietuva–Baltarusija – Lietuva–Prancūzija („Žiliberas“)
 - Lietuva–Ukraina – Lietuva–Valonija (Belgija)
 - Lietuva–Latvija–Taivanas (Kinija) – Lietuva–Šveicarija + Sciex-NMS
- Atviros partnerystės („Open Partnership“) priemonė
- Lietuvos–Japonijos partnerystės priemonė
- Mobilumo centro EURAXESS paslaugos

2.

GERINTI
LIETUVOS
MOKSLO
KOKYBĘ IR
KONKUREN-
CINGUMĄ
PASAULYJE

Skatinti laisvų tyrimų ir NMP tarptautinimą

- Mokslininkų grupių projektai
- Parama mokslininkų mokslinei veiklai (Visuotinė dotacija) (ES SF)
- Podoktorantūros stažuotės (ES SF)
- Nacionalinės mokslo programos + lituanistikos plėtra

Teikti paramą mokslininkų kvalifikacijai kelti ir tarptautinei mokslo rezultatų sklaidai

- Doktorantų akademinės išvykos
- Mokslinės išvykos
- Mokslininkų vizitai
- Mokslo renginiai
- Publikacijos aukšto lygio tarptautiniuose leidiniuose
- Parama asociacijoms

3.

GERINTI
PRIEIGAS PRIE
TARPTAUTINIŲ
INFRASTRUKTŪRŲ
IR KITŲ ŽINIŲ
ŠALTINIŲ

- Atvirosios prieigos politikos plėtra
- Lietuvos mokslinių tyrimų infrastruktūrų (MTI) kelrodis
- Tarptautinė DB „Lituanistika“
- Narystė tarptautinėse MTI:
 - MTI „Europos socialinis tyrimas“ (ESS ERIC), nuo 2013 m.
 - MTI „Bendrosios kalbos išteklių ir technologijų infrastruktūra“ (CLARIN ERIC), nuo 2014 m.